

Dr Eliza Maniewska

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-8101-7351

e-mail: e.maniewska@wpia.uw.edu.pl

Ubezpieczenie społeczne pracowników — obywateli państw trzecich niebędących członkami Uni Europejskiej

Social security for employees — citizens of non-EU third-countries

Streszczenie

Autorka referuje ostatnie rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego (wyrok w sprawie I UK 194/128), w którym Sąd uwypuklił zasadność stanowiska, zgodnie z którym o podleganiu ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia w Polsce obywateli państw spoza UE nie decyduje charakter dokumentu uprawniającego do pobytu w Polsce, lecz fakt stałego przebywania na terytorium RP.

Słowa kluczowe

ubezpieczenie społeczne cudzoziemców

Abstract

The author refers to the latest decision of the Supreme Court (judgment in case I UK 194/128), in which the Court emphasized the legitimacy of the position according to which the subject of social insurance due to employment in Poland of citizens of countries from outside the EU is not determined by the nature of the document authorizing Poland but the fact of permanent residence on the territory of the Republic of Poland.

Keywords

social security for foreigners

Obywatele państw trzecich niebędących członkami UE, z którymi nie podpisano stosownych umów międzynarodowych, podlegają ubezpieczeniom społecznym w Polsce, gdy podczas wykonywania umowy o pracę lub umowy zlecenia przebywają stale na terytorium RP, nawet gdy legitymują się jedynie zezwoleniem na pobyt czasowy. Takie rozstrzygnięcie zapadło w niedawnym wyroku Sądu Najwyższego z 1 października 2019 r., I UK 194/18, w którym Sąd uznał brak podstaw do odstąpienia od dotychczasowej linii orzeczniczej w tym przedmiocie.

Ad casum Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził w decyzji, że osoby zatrudnione na podstawie umowy zlecenia, które nie są obywatelami Polski ani innych państw członkowskich Unii Europejskiej, w szczególności obywatele Białorusi, Mołdawii, Rosji, Nepalu i Ukrainy, a których pobyt na terenie Polski nie ma charakteru stałego, podlegają ubezpieczeniom społecznym na zasadach określonych w ustawie z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (DzU z 2019 r. poz. 300 ze zm., dalej: ustawa systemowa). Organ rentowy przyjął, że na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy systemowej ubezpieczeniom społecznym w Polsce nie podlegają tylko tacy obywatele państw nienależących do Unii Europejskiej, którzy — przebywając na terytorium Rzeczypospolitej i wykonując pracę zarobkową — łącznie spełniają dwa warunki: 1) nie mają stałego pobytu na terenie Polski; 2) są zatrudnieni w obcym przedstawicielstwie dyplomatycznym, urzędzie konsu-

larnym, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych.

Sądy powszechne stanęły jednak na stanowisku, że osoby te nie podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym na zasadach określonych w ustawie systemowej, gdyż wykonując pracę w oparciu o umowę zlecenie, nie posiadają przy tym zezwolenia na pobyt stały, a jedynie wizy na czas określony i karty tymczasowego pobytu. Uznały, że art. 5 ust. 2 ustawy systemowej powinien być odczytywany w ten sposób, że nie podlegają ubezpieczeniom społecznym określonym w ustawie dwie grupy osób, a nie jedna, jak przyjmuje organ rentowy. Pierwszą grupę tworzą obywatele państw obcych, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego. Do drugiej zaś należy zaliczyć obywateli państw obcych, którzy są zatrudnieni w zagranicznych przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych. Zakresem zastosowania art. 5 ust. 2 ustawy systemowej objęci są więc zarówno obywatele państw obcych zatrudnieni w placówkach wymienionych w tym przepisie, jak również obywatele państw obcych niezatrudnieni w takich placówkach, jeśli ich pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego.

Sąd Najwyższy uznał jednak, że choć w ślad za dotychczasowym, utrwalonym orzecnictwem (por. wyroki SN z 28 maja 2008 r., I UK 303/07, OSNP 2009/17-18/243; z 17 stycznia 2007 r., I UK 225/06, OSNP 2008/3-4/46);

z 6 września 2011 r., I UK 60/11, LEX nr 1102994; z 16 czerwca 2011 r., III UK 215/10, OSNP 2012/13-14/181; z 6 stycznia 2009 r., II UK 116/08, LEX nr 738351) sądy prawidłowo uznały, że z art. 5 ust. 2 ustawy systemowej nie wynika wymóg łącznego spełnienia dwóch wymienionych w tym przepisie przesłanek niepodlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego przez obywateli państw obcych, to umknęło im, że jednocześnie w orzecznictwie opartym na przedstawionej wykładni art. 5 ust. 2 ustawy systemowej wyjaśniono, że o podleganiu albo niepodleganiu cudzoziemca ubezpieczeniom społecznym w Polsce z tytułu aktywności rodzącej taki obowiązek nie decyduje charakter dokumentu pobytowego jakim legitymuje się cudzoziemiec ani nawet długość pobytu cudzoziemca, lecz okoliczność, czy w okresie prowadzenia działalności stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym faktyczny pobyt na terytorium Rzeczypospolitej miał charakter stały czy też czasowy. Sąd Najwyższy opowiedział się bowiem wyraźnie za tym, by o zastosowaniu art. 5 ust. 2 ustawy systemowej decydowało to, gdzie w okresie wykonywania czynności stanowiących tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym znajduje się centrum interesów życiowych i zawodowych danej osoby, co z kolei należy analizować z perspektywy sposobu realizacji działalności, z której wynika ustawowy obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym (wyroki SN z 6 września 2011 r., I UK 60/11, LEX nr 1102994; z 17 września 2009 r., II UK 11/09, OSNP 2011/9-10/134). W tym ujęciu stały pobyt, o którym mowa w art. 5 ust. 2 ustawy systemowej, to pobyt niezmienny w okresie realizacji tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Formalny status pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest zatem nieistotny. W konsekwencji przyjęto, że cudzoziemiec prowadzący pozarolniczą działalność jako wspólnik jednoosobowej spółki z o.o.

podlegał ubezpieczeniom społecznym, gdy przebywał z tego powodu ciągle w Polsce, choć jedynie na podstawie zezwolenia na czas oznaczony (wyrok SN z 17 września 2009 r., II UK 11/09, OSNP 2011/9-10/134). Natomiast ubezpieczeniom społecznym nie będzie podlegała osoba mająca zarejestrowaną działalność gospodarczą w Polsce albo będąca współnikiem jednoosobowej spółki z o.o., lecz zamieszkała na stałe w innym państwie i pojawiająca się w Polsce okazjonalnie lub regularnie celem dopilnowania sposobu wykonywania tej działalności gospodarczej (funkcjonowania spółki) przez zatrudnione w niej osoby (zob. zmierzającą w tym kierunku argumentację w wyroku SN z 6 września 2011 r., I UK 60/11, LEX nr 1102994). Z takiej wykładni art. 5 ust. 2 ustawy systemowej wynika, że zarówno w przypadku pracowniczego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, jak i tytułu wynikającego z wykonywania umowy zlecenia sam zamiar czasowego przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej czy też legitymowanie się jedynie zezwoleniem na pobyt czasowy nie mają rozstrzygającego znaczenia. Istotne jest jedynie, czy podczas wykonywania wyżej wymienionych działalności można mówić o stałym przebywaniu danej osoby na terytorium Polski. W konsekwencji przyjazd, choćby i cykliczny (regularny), do Polski celem wykonywania pewnych aktywności zawodowych, jak np. prowadzenie wykładów czy świadczenie usług doradczych na podstawie umowy zlecenia albo umowy o pracę, nie będzie powodował objęcia obywatela państwa trzeciego polskim systemem ubezpieczenia społecznego. Natomiast stałe przebywanie w Polsce w okresie wykonywania tych czynności (np. zamieszkanie w Polsce i prowadzenie wykładów lub badań przez jeden semestr), chociażby przez krótki (sumarycznie) okres determinowany czasowym zezwoleniem na pobyt, będzie prowadzić do objęcia polskim systemem ubezpieczeń społecznych.

Dr Eliza Maniewska, doktor nauk prawnych, absolwentka Wydziału Filozofii oraz Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1998 r. zatrudniona w Sądzie Najwyższym, obecnie na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego. W 2007 r. zdała egzamin sędziowski z wynikiem bardzo dobrym; wpisana na listę radców prawnych. Od 2018 r. adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej. Autorka wielu publikacji z zakresu prawa pracy oraz prawa konstytucyjnego. Współautorka — wraz z SSN Kazimierzem Jaśkowskim (obecnie w stanie spoczynku) — Komentarza do Kodeksu pracy, który doczekał się już 11 wydań.

Dr Eliza Maniewska, Doctor of Law, graduate of the Faculty of Philosophy and the Faculty of Law and Administration at Warsaw University. Since 1998, she has been employed in the Supreme Court, currently as a member of the Supreme Court Studies and Analysis Office. In 2007 she passed the judicial exam with a very good result; entered on the list of legal advisers. From 2018, a lecturer at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw in the Department of Labor Law and Social Policy. Author of many publications in the field of labor law and constitutional law. Co-author — together with SSN Kazimierz Jaśkowski (currently retired) — Commentary on the Labor Code, which has 11 editions.

Księgarnia

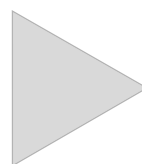
Internetowa

PWE

ZNAJDŹ

WYBIERZ

ZAMÓW

www.pwe.com.pl